

hanem a várostól független, elhatárolt területi egység, ahogy az – feliratok alapján – Galliában és Hispániában is megállapítható volt. Az eddigi ásatás 2–3. századi periódusa tehát teljes egészében a szentkerület területét jelenti, a feltételezett városközpont ezen kívül, feltehetően három oldalról vette körül a szentkerületet.

Az uralkodó császár tiszteletére a Római Birodalom minden provinciájában volt hasonló provinciális szentkerület, ezekről azonban – az európai provinciákban – inkább csak feliratokból és faragványokból tudunk, a legismertebbek, mint a lugdunumi Galliában és a tarraçoi Hispániában, feltáratlanok. A gorsiumi szentkerület egyedülálló tudományos jelentősége, hogy teljes feltárásának és bemutatásának nincs akadály.

1999-ben a Nemzeti Örökség Program '99 pályázatán 7 millió forint összeget nyerve a tervnek megfelelően egyrészt az Augustus-templom K-i része fölött álló 4. századi közfürdő feltárását folytattuk, megállapítva a templom K-i lezáródását, másfelől a templom Ny-i egyharmadának feltárását végeztük. Ez a templom oszlopos bejárata és a nagyméretű cella közötti előtérre (pronaosra) terjed ki. A templom teljes méretét 14×40 m-ben sikerült meghatározni. Ennek alapján a templom a legnagyobb és legreprezentatívabb ismert templom Pannóniában, méretei a Római Birodalom ismert nagyobb görög és római templomaihoz hasonlóak.

A 2000. évre tervezett ásatás az anyagi feltételek arányában a templom teljes feltárását és – lehetőség szerint – az előtte elterülő központi tér (fórum) kibontását kívánta folytatni. Az ásatás egyik feladata a 4. századi közfürdő teljes feltárása és dokumentálása után lebontása, a templom megmaradt jelenségeinek teljes feltárása. A kutatás másik feladata a templom előterének, a felvezető lépcsőnek feltárása, ezzel tisztázva a tér K-i oldalát. Az előzetes kutatások alapján lehetséges, hogy a templom tengelyében álló főoltár kibontására is sor kerülhet. A teljes tér feltárása legalább még két év hasonló intenzitású munkájával érhető el.

A teret már eddigi ismereteink szerint is reprezentatív jellegű fal zárja le É-i oldalán, két díszkúttal. A falat lépcsők törlik át és vezetnek fel a magasabb szinten lévő csarnokokhoz, amelyek közül a 60×12 m nagyságú, Ny-i apszisában pódiumra helyezett oltárral esetleg a tartománygyűlés (concilium provinciae) helye volt. A későbbi bemutatásnak hangsúlyos része lesz az oltár, a lépcső és a dombon álló templom részleges restaurálása. Az utóbbihoz adottak a homlokzati oszlopsorok kisázsiai eredetű bazaltoszlopai. A tér helyreállításával a Római Birodalomnak az Alpoktól É-ra eső területén az egyik legnagyobb és leglátványosabb műemlékegyüttese lesz.

FITZ JENŐ

359. Tata, Porhanyó-bánya
(Komárom-Esztergom megye) Pa
2000. június 16-án kezdtük meg a középső paleolit te-

lep feltárását, amelynek anyagi fedezetét pályázatok útján sikerült kiegészíteni (NKÖM).

Biztonsági okokból az idén is bányafákkal dúcoltuk ki a lelőhelyet, majd a külső környezet és a belső terület kitisztítása után mind a déli, mind pedig az északi oldalon folytattuk az in situ betöltődés bontását.

Az idén is elsődleges célunk a település feltárása mellett a természettudományos vizsgálatokra történő mintavétel volt. Északi irányban a bontás után kialakított, mintegy 4 m hosszúságú metszetszalban 4 réteget tudtunk elkülöníteni: lösz, homokszemcsés lösz, erősen homokos lösz, homok (fölötte nagy mennyiségű csontbreccsa). A nyugati oldalon a kitöltés erősen összeszűkül (260 cm, 390–410 cm), erről a területről nagyobb mennyiségű, szépen megmunkált kőeszköz került elő. A K-i részen az üledékben egy teknősen emelkedő 5–25 cm váltakozó magasságú, alapjánál 10–15 cm széles, fölfelé elkeskenyedő mészkőtaraj jelentkezett. A mésztufa erősen lukacsos szerkezetű, laza szövetű, kristályos, eltér a bánya kompakt, tömör anyagától. A mészkőtaraj belső oldalán 5–10 cm széles, ismeretlen mélységű mészkőrétanggal borított hasadék figyelhető meg. A kitöltés felső, homokos rétegéből rendkívül kevés leletanyag került elő, fölötte cementálódott, nagy, sérült mamutcsontok figyelhetők meg továbbra is. A metszetszal dokumentálása után 2 cm-ként mintát vettünk geokémiai és szediment vizsgálatra, 4 cm vastagságban pedig kisemlős vizsgálatra.

Hasonló mintavétel történt a déli oldalon is, ahol a betöltődés szélessége fönt 1,3 m, alul pedig 1,45 m, legnagyobb magassága 1 m. A fal gyökerektől erősen átszött a talptól 40–45 cm-ig (makroszkópikusan), itt van a lösz és a homok határa. A talptól 40 és 50 cm között a fal D-i oldalán meszes konkréciós réteg húzódik, ami elválasztja a homokos betöltődést a löszről. A konkréciós szint É felé emelkedik, a padtól 50–60 cm között húzódik. Felső homokrétégében 5–10 cm nagyságú szürke „iszapkonkréciók” jelentkeznek.

Az in situ betöltődés bontása során továbbra is nagy mennyiségű gyártási hulladék, típusos, szépen megmunkált kőeszköz (elsősorban kaparók, vakarók) és állatcsontok (a legnagyobb mennyiségben továbbra is mamut maradványai) kerültek elő, elsősorban az 1. rétegből.

Az É-i in situ oldalon megfigyelhető volt, hogy a csontbreccsás mésztufapad 3–10 cm vastag, amit 13–16 cm homokrétég követ. A balesetveszély elhárítása érdekében ahol lehetett, lebontottuk a mésztufalemezt, a homokot, s egyelőre bent hagytuk a bányafákat. A hivatalos szakvélemény elkészültéig bent hagyjuk, majd a bánya teljes lezárását tervezzük.

Az ásatáson részt vett Homola István és Horváth Krisztina (KLTE, Debrecen), Tolnai Márton (JATE, Szeged) egyetemi hallgatók, meglátogatta dr. Kordos István.

CSEH JULIANNA – T. DOBOSI VIOLA